

Interviewee: Pham Ngoc Hai

Interviewer: Pham Diem Huong

Location: Saigon Radio, Houston, Texas

Date: 2011-03-03

Identifier: wrc02797

Context: This recording and transcript form part of a collection of oral history interviews conducted by the Vietnamese American Heritage Foundation and donated to the Chao Center for Asian Studies at Rice University. This collection includes video recordings of interviews with Vietnamese Americans native to or living in Texas. This interview forms part of the national 500 Oral Histories Project conducted by the Vietnamese American Heritage Foundation.

This transcript was written by Mr. Hieu Do in 2014 by recommendation of Ms. Nancy Bui of the VAHF, and has not been verified by staff at Rice University.

!: Dạ thưa ông Phạm Ngọc Hải, ngày hôm nay chúng tôi xin được thay mặt các anh chị trong hội bảo toàn văn hoá và lịch sử người Mỹ gốc Việt xin phỏng vấn ông về tiểu sử cá nhân cũng như gia đình và nhận định của ông về văn hoá và truyền thống của người Việt Nam. Thứ tới là cái thời kì chiến tranh ở Việt Nam, chiến tranh đã ảnh hưởng tới cá nhân ông cũng như gia đình ông như thế nào. Và cái nhận định của ông về đệ nhất cũng như đệ nhị Cộng hoà ra sao từ cái ngày 30/4/75 như thế nào. Sau cùng là cái chuyến đi của ông đến Hoa Kỳ, tới sau cùng là đời sống của ông tại xứ sở Mỹ. trước hết là tôi xin ông cho biết tên, tuổi cũng như sinh quán của ông?

@: Tôi là Phạm Ngọc Hải. trước khi tôi trình bày về tiểu sử cá nhân cũng như các mốc thời gian trong cuộc sống của tôi thì tôi cũng xin thưa rằng thôi cũng là con người sống nhiều về nội tâm và sống theo định mệnh. Định mệnh trôi nổi như thế nào mình theo như vậy, cho nên cũng không có gì nổi bật xuất sắc, đây cũng là 1 vấn đề cá nhân thành ra tôi cũng xin trình bày. Tôi sinh 13/10/1925 tại Hải Dương. Hải Dương là tỉnh rất nhỏ nằm trên quốc lộ 5 nếu đi từ Hà Nội xuống Sài Gòn thì phải qua Hải Dương. Cái tỉnh đó là 1 tỉnh rất nhỏ bé nên người dân sinh sống rất hiền hoà, sống nhờ vào nghề nông. Cái thời gian mà tôi ở Hải Dương thì bố tôi là công chức của sở kho bạc Hải Dương cho nên tôi ở đó. thời gian từ 1 tuổi đến 7 tuổi cái thời gian tôi ở Hải Dương thì đó là thời gian mà tôi là đứa con được nuông chiều nhất ở trong gia đình. Vì lí do mẹ tôi sinh ra 3 người anh của tôi và 1 người em của tôi nhưng toàn 1, 2 tuổi đều chết không nuôi được, cho nên sinh tôi ra coi như là con 1, vì thế tôi rất được nuông chiều về ăn mặc, về học hành về tắm rửa các thứ, khi 7 tuổi thì bố tôi là công chức mới chuyển về thành phố Nam Định và làm ở sở kho bạc nam định, và tôi cũng đi theo bố tôi. Đây là thời gian tôi từ 7 tuổi trở lên. Và khi ở Nam Định, Nam Định khác ở Hải Dương bởi vì Nam Định là thành phố rất

là lớn. Ngày xưa cái hồi của tôi thì ở miền Bắc chỉ có 3 thành phố lớn nhất. Thứ nhất là Hà Nội, thứ 2 là Hải Phòng, thứ 3 là Nam Định, vì thế cho nên Nam Định là thành phố khác tỉnh Hải Dương. Và nữa là ở Nam Định có nhiều vị khoa bảng. Trước kia là cái thời quân chủ thì trường thi cuối cùng về nho học thì mở ở Nam Định, thì các cụ cũ rất là nhiều, đặc biệt những nhân vật nổi tiếng như Tam Nguyên Yên Đổ chẳng hạn, ở đây phải nói là thành phố văn học. Thì tôi được nuôi dạy và học từ tiểu học cho đến khi tôi học hết bậc hành cung, sau này gọi là trung học đệ nhất cấp, thì tôi đỗ bằng(không rõ), thì sau đó ở Nam Định hết trường học thì tôi lên Hà Nội trọ học thêm 2 năm nữa, cho nên năm 45 thì tôi đỗ tú tài lần 1. Khi tôi đỗ tú tài lần 1 lúc bấy giờ là thời kì Việt Minh mới chiếm chính quyền nên rất là lộn xộn, có rất nhiều trung tâm thi họ đi ra họ hô hào bỏ thi. Trong tình trạng rối ren như vậy thì tôi học xong tú tài 1 thì tôi về nhà ở Hà Nam.

!: Thưa ông cũng được biết ông là con 1 trong gia đình, sau ông thì không có một người em nào, ông có thể cho biết khi đó ông có tất cả bao nhiêu anh chị em?

@: Sau khi về Nam Định rồi, tôi đẻ ở Hải Dương nên bố tôi đặt tên tôi là Hải. Sau khi về Nam Định rồi thì nhà tôi cũng sinh thêm được nhiều đứa nữa, cũng bị mất 2 người. Cuối cùng nhà tôi còn lại 5 anh em. Tức là tôi có 3 anh em trai và 2 em gái, Tuyết Mai cũng là em gái của tôi

!: Xin ông có thể cho biết là ở trong gia đình đương nhiên là các anh chị em thương yêu nhau nhưng ông thương em trai hay em gái nào nhất và có kỉ niệm thời ấu thơ với các em đó?

@: Trong gia đình thì có 5 anh em, người mà tôi thương nhất là Tuyết Mai. Tuyết Mai lúc còn nhỏ rất là xinh xắn, lúc nào cũng cười tươi tắn lắm, thành ra những khi tôi đi làm ở xa gia đình có khi tôi đón em tôi đi chơi mấy bữa, thì người đó tôi rất là thương

!: Dạ vâng xin cảm ơn ông. Thế thì thân mẫu của ông có những kỉ niệm gì để ông nhớ mãi đến tận bây giờ không?

@: Khi tôi nhớ đến mẹ tôi thì tôi nghĩ mẹ tôi là người đàn bà rất là đau khổ và hi sinh. Tại vì sinh tới hơn 10 lần, chết đi còn chỉ 5 thôi, mất con chỉ 1, 2 tuổi, mà các anh tôi, em tôi đều đẹp, đó là cái thứ nhất, cái thứ 2 nữa là năm 48 khi bố tôi mới 49 tuổi thì bố tôi bị tai nạn chiến tranh chết ở đó thì mẹ tôi thành goá bụa, và khi tôi nghĩ đến mẹ tôi tôi nghĩ bà là người đàn bà rất can đảm, nhất là khi bố tôi bị chết, gia đình không còn cái gì nữa, còn cái vali cất tiền nông, tư trang thì Tây nó lấy hết, thành ra lúc bấy giờ cô cũng biết gia đình công chức chỉ trông vào tiền lương của người chồng đi làm thôi, bây giờ chết như vậy rất là hụt hẫng, cho nên thời gian đó là thời gian rất là khổ, thành ra nghĩ tôi thương mẹ tôi.

!: Thưa ông ông có thể cho biết khi ông cụ mất thì ông bao nhiêu tuổi?

@: Khi mà tôi bỏ học, tôi đậu tú tài 1 xong rồi tôi bỏ học thì tôi về tới quê tôi là tỉnh Hà Nam thì tôi làm công chức, cũng là sở kho bạc ở tỉnh Hà Nam, cho đến năm 1948 lúc bấy giờ tôi 28 tuổi, thì bố tôi trước kia là thanh tra tài chính toàn quốc từ ở trên Việt Bắc đi về kiểm soát các ngân quỹ của các cơ sở tài chính ở vùng đó, thì nhân tiện ghé về nhà. Thì lúc bấy giờ ngày 14/12/48 thì quân đội Pháp hành quân dọc sông Đáy, nhà tôi thì ở dọc theo bờ sông Đáy, thì gia đình tôi chạy lên núi, ẩn ở 1 cái hang ở lưng chừng núi, thì cái đêm hôm trước máy bay thám thính của pháp đổ ở dưới cánh đồng ở dưới núi bị du kích Việt Minh ra phá, thì hôm sau nó cho những quân đội Phi châu, rồi chó săn các thứ đi lùng bắt, thì khi đến cái hang đó thì bố tôi đang ở trong đó thì bị bắn chết luôn, thì khi đó tôi làm ở chỗ xa ko được gặp mặt, khi về tới nhà thì đã chôn cất rồi, thì khi đó gia đình tôi, gọi là một cái bước ngoặt của cuộc sống của tôi. Thì lúc đó tôi chỉ đi làm công chức cũng chỉ đủ nuôi thân thôi. Cho đến năm 50 tôi thu xếp cho gia đình vào Hà Nội, vì vào Hà Nội cũng dễ sống. Khi tôi đưa gia đình tôi đi thì 1 tuần lễ sau tôi đi làm ở cơ quan như thường lệ thì công an đến bắt tôi. Và nó kết tội tôi là liên lạc với địch để đưa người vào thành, nó bắt tôi đi tù 2 tháng, đưa ra toà án quân sự, may mắn là cái ông công tố viện đó cũng miễn tố cho tôi, tôi cũng bị tù 2 tháng ở đấy rất là khổ cực.

!: Thưa ông trong thời gian ông học ở Hà Nội hoặc ở Nam Định trong cái tuổi thời trung học đó thì ông có những người bạn thân nào không mà tới bây giờ ông vẫn còn liên lạc?

@: Bây giờ liên lạc thì, cái thời tôi học ở thành phố Nam Định thì tôi có 2 người bạn thân: một là anh Phan Đình Giới, anh này sau này anh đỗ tiến sĩ về khoa thuế, thì bây giờ đang còn sống ở Sài Gòn, người thứ 2 là Trần Dần, Trần Dần là 1 thi sĩ mà bị đày ải ở ngoài Bắc, thì anh Trần Dần này khi anh vào trong Nam thì tôi có gặp, thì có 2 người thân đó. Anh Trần Dần thì chết rồi.

!: Thưa đó là 2 người bạn thân của ông. Ông có thể cho biết là trong cái ngày mà đất nước phân đôi năm 54 thì ông ở đâu, làm gì và gia đình ông như thế nào?

@: Lúc năm 50 thì tôi lo cho gia đình tôi vào Hà Nội, năm 52 tôi cũng vào Hà Nội luôn, thì trong khi tôi vào Hà Nội thì tôi không có điều kiện đi học tiếp nữa, bởi vì gia đình rất là túng thiếu vô cùng, ở một cái căn nhà của hội Từ thiện rất là chật chội, thành ra tôi vừa đi làm vừa đi dạy học thêm để nuôi gia đình. Cho đến năm 1953 thì tôi nhập ngũ, và cho đến năm 54 thì gia đình tôi cũng vào trong Nam. Tôi vào trước, trước khi vào quân đội thì tôi cũng lập gia đình, có 1 cháu thì chưa sinh, cho đến năm 54 thì sinh thì vợ tôi bế đưa con vào trong Nam, mẹ tôi và mấy đứa em cũng vào trong Nam năm 54.

!: Vậy thưa tất cả gia đình đều đi vào trong Nam?

@: Đi Nam hết

!: Thế ông đi bằng máy bay hay tàu?

@: Tôi đi bằng máy bay.

!: Khi vào đến trong Nam, thì gia đình ông sống như thế nào ông có thể chia sẻ không?

@: Khi vào trong Nam trong cái giai đoạn đầu thì vẫn còn túng thiếu, tôi có 4 đứa em, mà trong 4 đứa em tôi có đứa em trai sát với tôi, mà lúc đó em bị bệnh lao phổi, thành ra vừa chạy ăn vừa chạy thuốc cho nó rất là tốn kém, rồi còn thằng em út của tôi lúc này mới có 2 tuổi, thành ra trong khi tôi đi quân đội thì tôi cũng giúp đỡ gia đình, mẹ tôi cũng tìm cách buôn bán nhỏ nhặt để tự kiếm sống, tóm lại cuộc sống cũng chưa khá được. Nhưng mà một thời gian sau sống ở thời nhất Cộng hoà thì điều kiện kinh tế rất tốt, lương bổng cũng khá nên sống cũng được lắm.

!: Như vậy thì gia đình nhỏ của ông như thế nào?

@: Lúc bấy giờ thì vợ tôi làm y tá dưới Hải Phòng, khi mà đẻ con rồi thì mới đưa đứa con vào trong, sau khi vợ tôi vào thì đổi ra Huế 1 năm, sau đổi ra Huế 1 năm thì đổi về Sài Gòn làm ở bệnh viện bình dân, sống ở Sài Gòn cho đến năm 75.

!: Thế sau cùng ông có bao nhiêu các anh các chị?

@: Dạ thưa tôi có 5 đứa con, đứa con thứ nhất là con trai, đứa út là con trai, tức là 2 con trai và 3 con gái, thì cái cháu lớn nhất của tôi nó sinh năm 54 thì lúc giờ cháu bị động viên, cũng làm thiếu úy, thì năm 75 bị Cộng sản bắt đi tù 5 năm ở ngoài Bắc, có nghĩa là ra ngoài Bắc 5 năm. Khi trở về thì bị công an khu vực tìm cách làm khó dễ, nó cứ bắt đi thanh niên xung phong rồi đi làm lao động, sợ quá nên nhà tôi mới thu xếp cho cháu vượt biên. Vượt biên năm đó năm 80. Năm đó vượt biên thì không may khi tới gần bờ thì cái thuyền nó bị hải tặc nó đâm, cháu bơi rất là giỏi, nhưng bạn cứu anh rồi chú đi theo cuối cùng cháu bị chết chìm, tức là mất xác. Đây là con thứ nhất, còn 4 con nữa thì bây giờ tôi có 3 đứa con gái đều có gia đình hết, cháu trai út cũng có gia đình hết.

!: Thưa ông sau năm 54 ông vào Nam thì công việc của ông từ năm 54 đến năm 63?

@: khi tôi vào thì tôi ở quân đội. Cho đến năm 63 thì tôi cũng đi các đơn vị tác chiến, như sư đoàn 214, sư đoàn 22, rồi đi xuống hành quân ở miền Tây, rồi sau đó đến năm 64 thì tôi chuyển ngành, tôi chuyên môn về (không rõ), thì tôi có đi học khoá căn bản ở Sài Gòn, rồi tôi học khoá tâm lý chiến của Mỹ 6 tháng và cuối cùng tôi học đại học

!: Dạ thưa ông thì ông có cấp bậc nào?

@: Năm mấy

!: Năm 63 ạ

@: Năm 63 hình như tôi đại úy

!: Rồi sau đó năm 63 đến năm 75?

@: 75 thì cuối cùng tôi làm trung tá.

!: Từ năm 63 tới năm 75 thì ông cũng ở còn trong quân đội, vẫn trong chiến tranh chính trị?

@: Từ năm 64 thì tôi chuyển sang phục vụ tại đài tiếng nói tự do của Mỹ.

!: Ông đã sống trong 2 thời đệ nhất và đệ nhị Cộng hoà thì ông có nhận định gì về 2 cái nền

@: Về cái đệ nhất Cộng hoà, tôi là người Công giáo, tức là tôi là người công giáo ca tụng về cái đệ nhất Cộng hoà, nhưng mà cái đệ nhất Cộng hoà nhiều người vẫn cho rằng đây là thời kỳ vàng son công chức, quân đội lương rất rộng rãi, chi tiêu mức độ thị trường rất là tốt, thành ra trong thời gian đó rất là dễ chịu, cái thứ 2 nữa là cá nhân ông Ngô Đình Diệm là con người đại đức, nhưng lại không có gia đình, cũng hết lòng vì dân vì nước, và cũng có chủ nghĩa quốc gia rất nhiều, tôi nhớ có khi Mỹ nó cũng dọa cắt viện trợ 7 tháng, mà chính các ông ấy tự túc hết, chẳng may không đi đúng đường lối của Hoa Kỳ nên mới bị giết thảm thương thế, đây là đệ nhất Cộng hoà. Về đệ nhị Cộng hoà thì quân đội lên nắm quyền, thành ra chiến tranh lan tràn nhiều quá thành ra cái đệ nhị Cộng hoà tôi thấy rằng có người đứng đầu của quốc gia nhưng không có lãnh tụ, vì không có lãnh tụ nên không thể nào quân tụ được những người xung quanh mình, như ông Ngô Đình Diệm là lãnh tụ, về vấn đề khả năng ra ông còn có vấn đề đạo đức cũng gia đình của ông, thành ra ông cũng quy tụ được những người có tài, còn thời ông Thiệu thì những tướng lãnh, nhiều tướng lãnh trong quân đội tôi cũng có biết những tướng lãnh về vấn đề quân sự rất là thường, có những ông tác chiến thực sự như là ông Nguyễn Quan Triễn, ông Phạm Quang Quý chẳng hạn, đại khái có những ông rất là ấy, cuối cùng năm 75 có mấy ông, còn lại cũng chỉ là bè phái mà thôi.

!: Thưa giờ ông có cho biết ông là người theo đạo Thiên chúa giáo, thì ông có còn nhớ gì về ngày còn bé, thì gia đình ông có thường xuyên giữ gìn những cái cách của bên công giáo là phải đi nhà thờ mỗi chủ nhật và như thế nào thì ông có thể chia sẻ?

@: Dạ có. Là cái hồi tôi còn nhỏ thì đầu tiên gọi là rước lễ lần đầu thì hồi đó tôi ở Hải Dương, còn gia đình tôi thì tôi là con cưng chiều, cho nên lên hà nội là để cùng học và dự

lễ lần đầu ở Hà Nội, đó cũng là cái kỷ niệm rất tốt, còn bố tôi cũng nhắc nhở rất nhiều khi tôi lớn lên, là cái đạo Công giáo thường thường sáng của mỗi 1 tháng thì phải đi xưng tội, thì bố tôi cứ ngày thứ 5 đầu tháng thì bao giờ cũng giục đã để đi xưng tội, cũng như nhắc nhở đọc kinh, cái đó nhà tôi có truyền thống.

!: Cho đến bây giờ?

@: Bây giờ cũng vậy.

!: Trở lại với thời kỳ của đệ nhất đệ nhị Cộng hoà thì trong cái tết Mậu Thân năm 68 thì ông đang ở đâu và đang làm gì?

@: Trong tết Mậu Thân là tôi đang ở Sài Gòn

!: Ông nhận định như thế nào đến việc Cộng sản đã đánh vào Việt Nam trong dịp tết này.

@: Cái dịp tết Mậu Thân thì tôi nghĩ rằng tôi cho rằng nó có 2 điểm lợi: cái điểm lợi thứ nhất là một mình quân lực Việt Nam Cộng hoà chống lại lực lượng của Việt Cộng nó vào tận cả thành phố mà chỉ có một mình cái lực lượng Việt Nam chống cả Mỹ đứng ra ngoài nhảy vào. Đó chứng tỏ sự lớn mạnh của quân lực Việt Nam Cộng hoà, vấn đề thứ 2 nữa là khi mà quân Việt Minh tấn công vào Sài Gòn thì chúng tưởng là chúng thắng được, thành ra những cái thành phần nằm vùng lúc giờ mới ra mặt để đi phá hay là đi bắt bớ, sau cái tết Mậu Thân rồi thì những cái mặt đó đều bị bắt hết.

!: Thưa ông được biết là năm 64 đến năm 75 thì ông phục vụ trong đài tiếng nói tự do, ở đó thì ông là trưởng đài chủ đạo hay là?

@: Dạ không, trưởng đài là ông Vũ Quang Ninh. ở trong cái đài tiếng nói tự do thì nó có nhiều bộ phận lắm, bộ phận công khai và bộ phận không công khai, thì bộ phận công khai thì có phát thanh thẳng ra ngoài Bắc, còn bộ phận không công khai thì làm nhiệm vụ chiến tranh chính trị riêng, thành ra tôi làm bộ phận chìm chứ không làm bộ phận nổi.

!: Ngày hôm nay thì ông có thể chia sẻ gì về cái phần việc của ông trong cái đài tiếng nói tự do?

@: Cái đó thì lúc đó là bí mật quốc gia, cô chỉ nên biết là đài tiếng nói tự do là cái mật, còn cái mật gì thì ngày xưa là đài quê mẹ này, đài công dân ái quốc này, các đài này phát ra ngoài Bắc với tư cách là 1 đoàn thể ở ngoài Bắc nổi dậy hoặc rải truyền đơn các thứ, đấy tôi phụ trách cái vấn đề đấy.

!: Dạ thưa ông những cái chương trình của đài tiếng nói tự do thì mặc dù là ông ở trong cái bộ phận chìm cơ mà ông có năm được 1 số chương trình hoặc một số tiết mục của đài tiếng nói tự do ông có thể chia sẻ cùng với chương trình?

@: Trong các chương trình của đài tiếng nói tự do thì thường thường chương trình cũng như ở đây thôi, và họ phát thanh ở đây nhưng ở ngay ngoài Huế họ có cái rơ le tiếp phát ở đây ra ngoài Huế, và Huế có cái anten hướng thẳng ra ngoài Bắc, thành ra công suất rất là mạnh. Thì trong đó có các mục rất là hay, vì tâm tình của cô Thái Thanh lúc 12h trưa ấy, cô ấy rao tin những ai bị chết, các cái ở mặt trận ấy, rồi còn những đài mà không công khai thì những người lính ở mặt trận giải phóng miền Nam ấy, rồi những cái tù binh bắt được họ cũng nghe thấy.

!: Thưa ông để thêm một chút chi tiết nữa của cái đài tiếng nói tự do thì đài tiếng nói tự do có trụ sở tại Sài Gòn?

@: Tại Sài Gòn.

!: Vào sau đó là các đài ở địa phương như là Huế và ở đâu nữa nối với đài tiếng nói tự do để phát về địa phương?

@: Thưa cô ở ngoài Huế đó thì đài tiếng nói tự do làm riêng một khu vực, có cái anten cao mà hướng thẳng về miền Bắc, thành ra các đài phát thanh đưa ra Huế, từ Huế phát thẳng ra ngoài Bắc thì ngoài Bắc nghe rất rõ, cái đó của riêng đài tiếng nói tự do chứ không phải đài địa phương hết.

!: Còn cái bộ phận chìm có những cái chương trình phát thanh như ông vừa mới nói là công dân ái quốc, với lại..?

@: Ngoài ra còn nhiều chương trình khác nữa

!: Thì ông thấy rất là có kết quả?

@: Vâng, tốt lắm

!: Cho đến ngày 30/4/75 à

@: Cho đến năm 72, lúc giờ hiệp định Paris bắt đầu có rồi đó thì bắt đầu ngưng lại

!: Tức là cái đài tiếng nói tự do mà cái bộ phận chìm phải ngưng lại năm 72.

@: Cái đài tiếng nói tự do ấy khi mà quân đội Mỹ họ hiệp định Paris để đi thì chuyển giao cái đài đó cho tổng cục ... (không rõ) còn trước đây cái đài tiếng nói tự do do người Mỹ trực tiếp yểm trợ đó, sau đó chuyển lại cho cục an ninh chính trị

!: Ông còn làm cho đài không sau đó?

@: Sau đó tôi không làm nữa tôi chuyển sang cơ quan khác, lúc đó năm 72 rồi.

!: Ông có thể cho biết đó là cơ quan nào không?

@: Cơ quan đó tôi làm nó gọi là kỹ thuật bộ tổng tham mưu

!: Thưa ông ông có thể cho biết thêm một xíu chi tiết về năm 1963 khi mà tổng thống Ngô Đình Diệm bị sát hại, lúc đó thì ông có cảm nghĩ như thế nào?

@: Lúc đó thì thật sự chúng tôi rất nản chí, tại vì cái hồi ông Ngô Đình Diệm, ông ấy về cái vấn đề chiến tranh chính trị ông ấy rất chú trọng rất là nhiều, có các tài liệu và cứ tổ chức học tập hàng tuần cho các tổ chức quân sự dân sự, đi sâu vào vấn đề chính trị, những đường hướng của ông đi tôi thấy rất là hợp lý, ví dụ như là chính sách lập ấp chiến lược, ấp chiến lược thì tự túc, cái ấp chiến lược của ông làm rất là hay, tất cả người dân tập trung vào một làng xung quanh bao vây hết rồi tổ chức các đoàn thể thanh niên ra thanh niên, phụ nữ ra phụ nữ, bô lão ra bô lão, đến tối tự canh gác, thành ra những Việt Cộng nằm vùng thì nếu mà không chia thành đoàn thể 1 thì dễ bị lộ, nên Việt Cộng cũng khó hoạt động. thì đó là một chính sách rất hay nhưng rất tiếc là đệ nhất Cộng hoà vừa lên được cái hệ thống đó đi thì thành ra Cộng sản làm rất dữ, thành ra khi ông mất đi tôi rất nản và rất buồn vì thăm sát một cách ghê gớm như vậy

!: Ông nghĩ sao về sự hiện diện của quân lực Hoa Kỳ trong miền Nam?

@: Trước hết cá nhân tôi tôi cũng biết ơn, bởi vì Hoa Kỳ có hiện diện trên Việt Nam đã bỏ mình trên chiến trường Việt Nam trên 5 chục ngàn, thì đây họ cũng hi sinh xương máu cho đất nước của mình, đây là cái sự hiện diện của mình, và cái người lính Mỹ cũng can đảm, can trường, cũng cùng sống cùng chết với Việt Cộng miền Nam, đó là về... còn về khía cạnh khác thì lính Mỹ bao giờ họ cũng nghĩ đến cái chuyện đất nước của họ trước, cái quyền lợi của họ trước, cho nên cái hiệp định Paris đã bán đứng Việt Nam. Có những điều kiện mà ông() đi mật đàm với Nguyễn Đức Thọ ký cái hiệp định Gionever nó có những điều kiện rất có hại cho Việt Nam. Cái quân lực Việt Nam Cộng hoà rất là hùng mạnh chứ không phải là quân lực yếu kém, thì hiệp định Gione ký rồi thì không quân của chúng tôi, bộ binh hải quân vẫn còn mạnh lắm.

!: Tức là ông muốn nói là cái hiệp định năm 1972 chứ ai?

@: Vâng cái năm 1972 đấy, hiệp định Giơ ne, à không hiệp định Paris

!: Vâng hiệp định Paris năm 1972. Chúng tôi xin trở lại cái thời gian khi ông làm việc trong đài tiếng nói tự do thì ông có cho biết đài này do Hoa Kỳ bảo trợ, thì ông có làm

việc với những cố vấn Mỹ hay không, cái giao tình đó như thế nào và ông có những người bạn Mỹ cho tới bây giờ ông vẫn còn liên lạc hay không?

!: À cái đó nó tùy theo các bộ phận, vì tôi nói cái đài tiếng nói tự do chẳng hạn nó chỉ có 2 3 cố vấn thôi, một cố vấn về tài chính, một cố vấn về chương trình phát thanh, một cố vấn coi như trưởng đài đó, thế thì tôi cũng ít khi tôi liên hệ với họ lắm. Như ngoài Huế chẳng hạn ở cái chỗ trung tâm mà nó chuyển ra Bắc ấy nó cũng chỉ có 1 cố vấn thôi, họ làm cái bồn phận của họ thôi.

!: Ông có thể cho biết đài tiếng nói tự do phát thanh 1 ngày mấy tiếng không?

@: Tôi không nhớ nhưng cũng nhiều lắm, phát thanh nhiều lắm, ít nhất là 8 tiếng.

!: Từ thứ 2 đến chủ nhật.

@: Vâng, phát thanh liên tục. mà cái đài phát thanh tự do quy tụ những rất nhiều khả năng, các ca sĩ nổi danh, các ban kịch nổi danh, rồi các văn nghệ sĩ đều làm đài tiếng nói tự do

!: Thế thì phần nhiệm vụ của ông là cái phần không có công khai đó ông có thể cho biết chương trình phát thanh gửi ra ngoài Bắc nó gồm có những gì?

@: Cái đó giờ tôi chỉ muốn nói sơ ví dụ như là nó gọi là mặt trận công dân ái quốc, mình đưa ra cái mặt trận như vậy để Cộng sản biết rằng chính ngay trong đất nước của họ cũng có một cái lực lượng cách mạng để chống đối lại họ. thế thì các phát thanh hay truyền đơn thì đều lấy danh nghĩa là mặt trận quân dân ái quốc để xúi dục nhân dân nổi dậy chống lại Cộng sản.

!: Đây là chương trình cũng có hát, cũng có văn nghệ, cũng có kịch, và nội dung đương nhiên là để khích động người dân?

@: Để khích động người dân, như nói rõ sự thật

!: Vậy ông là người edit chương trình hay ông là người đề xướng chương trình

@: Tôi là người giữ nhiệm vụ hơi khác một chút

!: Ông có thể chia sẻ được không?

@: Tôi miễn cho, cái đó thì không...

!: Lẽ ra là Diễm Hương sẽ đi theo thứ tự nhưng mà câu chuyện nó đã dẫn dắt như vậy. Thì xin trở lại với đại gia đình của ông thì ông có các anh chị em họ hàng, bà con chú bác có đông không ạ?

@: Thật ra thì tôi ít họ hàng lắm, hiện bây giờ ở bên Mỹ như ở Hilton chẳng hạn cả con cháu, em các thứ, mỗi 1 lần họ về chỉ độ 10 người thôi, gia đình tôi ít, ít lắm

!: Đó là ở đây ạ? Thế còn ở Việt Nam?

@: Việt Nam thì bây giờ cũng ít, họ nội nhà tôi cũng ít thôi nhưng mà tôi xin nói với cô là trước kia bố tôi là công chức, công chức thì ông ấy ở các cái tỉnh, cho nên tôi có quê nhưng mà ít khi tôi về quê lắm,

!: Thì thưa ông, ông là con được nuông chiều, coi như là con trai trưởng, sau một vài cái mất mát của gia đình thì ông còn được cha mẹ nuông chiều thì ông có nhớ được những cái món ăn nào mà mẹ của ông hay nấu mà ông rất là thích không?

@: Tôi thật sự tôi được nuông chiều đến năm tôi 7 tuổi, khi về Nam Định rồi mẹ tôi đẻ thêm mấy cậu em nữa đó, thành ra nó khác rồi. Chứ còn lúc còn nhỏ tôi là con người có thể tạng nó yếu lắm, sức khỏe yếu nên là ép tôi ăn tằm bở, ví dụ như thịt bò ép lấy nước uống, sữa cho trứng gà vào, mà cái sữa cho trứng gà vào bao giờ tôi uống cũng khóc, thì cho đem đến tận trường, có các bà sơ bắt uống tôi mới uống, tức là ép tằm bở thôi, còn những cái thích thì tôi cũng không nhớ lắm vì còn nhỏ.

!: Thế thì bây giờ nhớ lại tất cả những cái cách chăm sóc con cái ngày xưa của các cụ thì ông nghĩ thế nào ạ?

@: Tôi thấy bố mẹ tôi đối với tôi và nhà tôi đối với con tôi, các em tôi vẫn giữ cái truyền thống của Việt Nam tuy là sang đây là nước đa văn hóa, thành ra tôi vẫn giữ cái truyền thống đó, mà tôi thấy cái truyền thống đó rất là hay, lát nữa tôi sẽ nói thêm về cái chuyện...

!: Sao ông không nói bây giờ?

@: Vâng, thì khi mà tôi sang đến Mỹ là tôi 65 tuổi, thì tôi 65 tuổi rồi thì tuổi tôi cũng nhiều quá. Sau khi tôi bị tù Cộng sản 10 năm, sang bên đây rất là mệt nhọc, mang những thứ bệnh như là bệnh cao huyết áp, bệnh tiểu đường, con người cũng mệt mỏi, thành ra là khi sang đây cái nghị lực đi học thêm, mà học thêm để làm gì khi tuổi mình đã 65 rồi, mà đi làm thì cũng không đi làm được với cái tuổi đó, vì thế cho nên, cho nên cái hoạt động chính của tôi là tôi hoạt động tôn giáo, tôi phục vụ ở những cộng đồng giáo xứ những nơi tôi đến, thứ 2 là tôi hoạt động về xã hội, thì từ năm 2004 đến 2008 tôi là Hội trưởng hội

cao niên của các cụ ở Đông Nam Hilton. Hilton thì có 3 cái hội của người Việt Nam hoàn toàn, là ở Tây Bắc và Tây Nam, cũng như là Đông Nam, thì tôi là hội trưởng của 1 trong ba cái hội đó. Thì tôi tích cực hoạt động với tư cách cao niên tôi rất là thích, tôi rất là thích bởi vì tôi được tiếp xúc nhiều với các cụ sang bên này bị trầm cảm nhiều lắm, con cái, cháu đi làm, con cái, cháu đi học, suốt ngày ở nhà với 4 bức tường, ngôn ngữ thì bất đồng, rồi không lái được xe đi, thì bị trầm cảm ghê lắm. Trong thời gian tôi làm hội trưởng, tôi tìm cách giải tỏa cái trầm cảm của các cụ đi, tôi tổ chức những buổi vui tập thể, tôi tổ chức những buổi sinh nhật tập thể, hoặc là đi chơi dã ngoại các thứ để các cụ lấy lại tinh thần hàng xóm láng giềng của người Việt Nam, nhà này chạy sang nhà kia, thì cái đó là tôi rất thích, thì tôi làm hội trưởng 4 năm.

!: Dạ, bây giờ Diễm Hương xin được trở lại cái thời kỳ ở lại Việt Nam, trong thời kỳ ở của năm 1975 đó thì ông đang ở đâu?

@: Năm 75 đó thì tôi đang ở bộ tổng tham mưu

!: Dạ, xin ông cho biết trong cái thời gian đó, ông thấy hoàn cảnh đất nước như thế nào và gia đình của ông lúc đó thế nào và ông đã bị bắt tù cải tạo ra sao?

@: Dạ thưa, năm 75 thì tôi ở trong đơn vị, tính tôi thì rất có kỷ luật, nhà tôi thì làm y tá ở các cái bệnh viện vì dân. Thì thời kỳ đó bắt buộc là phải có mặt ở đây, thành ra 2 vợ chồng đều phải ở đơn vị cả. Thì khi mà sau 75 ấy, nhà tôi là nhân viên ở phòng mổ, thành ra là họ mới lưu dụng lại, giữ lại vài năm nữa ở đó. Còn tôi là cái người mới, tôi thì đến tháng 6, Cộng sản vào từ mùng 1 tháng 5 thì đến tháng 6 có cái thông báo nói rằng những sỹ quan cấp úy đi học tập cải tạo mang theo lương khô đủ ăn 1 tuần lễ, còn cấp tá thì mang theo lương khô đủ ăn 1 tháng. Khi nghe cái thông báo đó thì ai cũng nghĩ là thôi đi học thì 1 tháng, hay đi học 1 tuần thì về, nhưng khi tôi đến tôi trình diện với trung tâm thì người lính gác mới nói: “anh có mang mùng đi theo không? Không, anh về anh lấy mùng đi, không có mùng làm sao mà ấy được?”, tôi cũng nghi nghi rồi, chắc lại tống mình lên chỗ rừng núi gì đấy, đấy là cái lừa đảo của Cộng sản nó rất tinh tiết như vậy. Thì mùng 6 tháng 6 tôi đi trình diện thì lúc đầu họ bỏ trong Nam sau đó đưa tôi thẳng ra ngoài Bắc, thì đi nhiều lắm, thì ở Yên Bái rồi Lào Cai, thì đang ở Lào Cai đó thì lúc ấy Trung Cộng nó đang chuẩn bị nó đánh vùng biên giới thế là mới di tản hết tất cả cái trại của ta đi, rồi tôi chuyển sang Vĩnh Phú rồi tôi đi Thanh Hóa, rồi sang Nghệ Tĩnh, thì ở Nghệ Tĩnh thì tôi được thả, tức là tôi bị tù 10 năm, từ năm 75 cho đến 85.

!: Trong tù cải tạo thì ông có người bạn nào đáng nhớ không, người bạn tù?

@: Trong ấy thì, thường thường nói chung thôi vì trong ấy ai cũng khổ như nhau thôi, thì trong tù cải tạo có nhiều cái sách vở như là Đại học máu của Hà Thúc Sinh hay là Đáy

từng địa ngục thì tôi biết rõ nhưng mà tôi chỉ nói vắn tắt thế này này, trong trại cải tạo thì nó không chế mình về vật chất và tinh thần, về vật chất thì nó luôn cho mình ăn độn, ăn đói, về tinh thần thì luôn luôn tìm cách thóa mạ miền Nam làm cho mình thấy rất là cực khổ, rồi về chất là nó bắt đi lao động rất là cực khổ. Thì trong tình trạng anh em đói kém thì, nói chung là không có người nào đặc sắc lắm mà tôi nhớ.

!: Thì sau 10 năm sau khi ông ở tù cải tạo được thả thì cái nghề nào là cái nghề đầu tiên ông bắt tay vào để làm?

@: Khi tôi trở về dân sự rồi thì không đi làm được, vì mình đi tù cải tạo rồi thì không ai mượn mình nữa, bây giờ thì tôi nghỉ ngơi thôi, không đi làm nữa.

!: Và ông sang Hoa Kỳ bằng cách nào ạ?

@: Cho đến năm 1990, lúc đó có 1 cái sự thỏa thuận giữa chính phủ Hoa Kỳ và chính quyền Cộng sản, lúc bấy giờ nó bắt đầu cho những người đi tù cải tạo trên 3 năm được đi ra nước ngoài. Thì chính cái nước Mỹ này đã đón nhận những người tù cải tạo, cho nên là ở nước Mỹ cô thấy là thấy rất nhiều quân đội ác ôn rất nhiều, đi theo bọn diện ác ôn, thì tôi đi theo cái diện đó, và đi bằng máy bay sang tận Sanfransico.

!: Thừa ông ông là HO mấy ạ?

@: HO 4.

!: Thế thời gian mà để chờ giấy tờ thì ông thấy thế nào?

@: Trong thời gian chờ giấy tờ chúng tôi rất là nóng lòng, rất là nóng lòng là bởi vì chúng tôi khi mà tôi được tha rồi thì trước đó vài năm trước vợ tôi mất việc, có lần vợ tôi xin phép để ra thăm tôi ở ngoài Bắc mà mỗi lần đi như thế vấn đề xe, tiền vé xe lửa rất là khó, tiền di chuyển rất là khó thành ra đi tới 1 tháng quá hạn rồi thì là về chúng nó trừ ẻo thành ra nhà tôi làm không được thì xin thôi. Lúc bấy giờ tôi cũng chờ đợi, tức là mấy cô em tôi sang bên này rồi, tôi chờ đợi để ra đi. Mà khi ra đi muốn cho chóng vánh các thứ thì cũng phải chạy tiền qua cái cơ quan công an của nó, cái cơ quan công an của nó mở ra gọi là dịch vụ, mình lên trên ấy cho tiền bao nhiêu thì nó lo cho đâu ra đấy, thì cũng phải lo để mà đi.

!: Thì trong cái thời gian từ lúc ông nộp đơn cho tới lúc ông được đi thì thời gian là bao lâu?

@: Chính thức ra lúc tôi nộp đơn xin đi đoàn tụ là từ năm 1986, nhưng mà nó không cho, rồi đến năm 90, nói chung là 89 đó, tôi nộp đơn thì là được đi ngay.

!: Thì lần đầu tiên là lý do tại sao họ có nói không?

@: Nó không cho đi, lần đầu tiên nó gọi đi nhưng không đủ giấy tờ nó không cho đi, rồi sau thì HO thì nó dễ lắm, cứ đi tù rồi có giấy cải tạo trên 3 năm ra rồi nó dễ lắm, mà đi theo diện HO thì nhiều quyền lợi lắm, sang bên này cũng được giúp đỡ phần nào nữa.

!: À thưa ông khi mà ông đi như vậy ông có mang được những cái hình ảnh của gia đình, những cái kỷ vật của gia đình không?

@: Thưa cô là hoàn toàn không có là bởi vì tôi bị đi tù cải tạo rồi ấy thì ở nhà tất cả quần áo, nón lá vứt đi hết, không còn dám để lại bất cứ cái gì, trước tôi có đi Mỹ tu nghiệp cũng có cái hình ảnh, nhưng tôi đem cái gì hết.

!: Khi ông sang đến Hoa Kỳ ông có tìm lại, gặp lại những cái người mà khi ông đi tu nghiệp ở Hoa Kỳ ông quen không?

@: Dạ không, tôi đi tu nghiệp lâu lắm rồi, từ năm 62, lâu lắm rồi.

!: Dạ ông có thể cho biết cái cảm nghĩ của ông khi vừa đặt chân đến Hoa Kỳ?

@: À cái cảm nghĩ của tôi khi đặt chân đến Hoa Kỳ là rất sung sướng, điều thứ nhất là năm 62 tôi có đi tu nghiệp ở đây tôi có biết qua về cái tổ chức xã hội của Mỹ đó, vấn đề thứ 2 là đang ở nhà tù Cộng sản mà thoát ra khỏi thế giới tự do, tôi rất là sung sướng. Lúc bấy giờ chưa nghĩ là có tiền hay không hay làm gì mà chỉ nghĩ là sống tự do, không ai phiền toái mình cái gì là tôi thích nhất rồi.

!: Dạ, tới đây thì cũng xin ông chia sẻ thêm về cái chết của người con trai trưởng khi đi vượt biên, anh ấy đi vào lúc nào?

@: À, con tôi nó bị động viên đâu đến tuổi là thành ra mới được là thiếu úy thôi, thì nó bị đi tù 5 năm ra ngoài Bắc thì khi trở về, trở về đến nơi thì cơ quan khu vực nó tìm cách làm khó dễ, nay nó bắt đi xung phong, mai nó bắt đi lao động, thì nó làm khó dễ, cuối cùng nó bảo nếu mà không đi thì nó bắt. Lúc đó gia đình tôi mới tổ chức vượt biên, thì chẳng may cái thuyền khi gần đến bờ rồi thì nó bị hải tặc đánh vỡ, thành ra bị chết đuối ở đó.

!: Nhưng mà mấy người chú và mấy người bà con thì....?

@: Cũng chết.

!: Dạ cũng chết ạ, mặc dù là ảnh cố gắng cứu nhưng mà vẫn bị chết ạ? Thưa năm đó là năm nào ạ?

@: Năm 80.

!: Năm 80 ạ?

@: Cuối năm 80, cứ cho là tháng 12 năm 80.

!: Dạ, như vậy thì ông tới năm 85 ông mới về phải không ạ?

@: Năm 85 tôi mới về.

!: Như vậy thì anh ấy mất trước khi ông về?

@: Mất trước khi tôi về, cháu nó mất thì gia đình đâu có cho biết, bởi vì tôi đang trong tù đó.

!: Dạ thưa anh ấy đã có gia đình chưa ạ?

@: Chưa, còn trẻ lắm

!: 2 mươi mấy tuổi hả ông?

@: Nó đẻ năm 1954 mà năm 80 nó chết thì nó..

!: 26 tuổi ạ. Dạ thưa ông là bây giờ ông đã ở tại Hoa Kỳ, thì ông nghĩ gì, đương nhiên là trong cái thời kỳ chiến tranh ở Việt Nam thì cái chính sách của Hoa Kỳ cũng đã có, ông cũng đã làm việc với họ thì ông thấy như thế nào, và sau khi cuộc chiến chấm dứt thì Hoa Kỳ cũng đã có những chính sách đối với người miền Nam thì ông có suy nghĩ như thế nào?

@: Tôi thì nếu phân tách người Mỹ thì phải có 2 mặt, 2 khía cạnh. Thứ nhất là, đây là xứ sở tự do thật sự. Thứ 2 là nhân đạo, mấy trăm ngàn người, cả triệu người HO, không có nước nào trên thế giới nhận người HO, chỉ có người Mỹ nhận người HO, dang tay ra đón nhận. Và khi sang bên đây, sống thì có các cái quyền lợi, nhất là chúng tôi già rồi, có những cái đi khám bệnh () đều bình đẳng hết, không có phân biệt người này người kia, thành ra tôi thấy người Mỹ rất là nhân đạo. Còn đối với chính sách của người Mỹ thì tôi nghĩ là họ cũng chỉ vì quyền lợi đất nước của họ.

!: Thưa khi ông đến Mỹ thì được biết là ông cũng lớn tuổi rồi, ông cũng 65 tuổi rồi thì như vậy gia đình sinh sống bằng cách nào?

@: À lúc đó thì tôi hưởng tiền già rồi, còn gia đình, vợ tôi được vay tiền vay đó, thành ra cứ sống vậy rồi các cháu nó bù đắp vào, cũng tương đối, thì cứ sống chất chiu, cũng như bây giờ, 2 vợ chồng tôi cũng tiền già không thôi nhưng mà cũng sống chất chiu bởi vì cái

nhu cầu của người già bây giờ thì có gì đâu, cũng không có gì ít quá, cũng thuốc men thì thành ra thuốc men có giấy tờ khám miễn phí rồi.

!: Thừa căn nhà mà bây giờ ông bà đang ở đó là căn nhà ông bà mua hay là?

@: Không ạ, cái đó là căn nhà của thằng con út nó mua, khi tôi mới sang đó thì tôi đi sang () rồi tôi đi () ở Cali, xong rồi tôi mới sang đây, sở dĩ là tôi sang đây là vì thằng con tôi cũng ở đây, nó cũng là kỹ sư vi tính đó thì nó mới đón bố mẹ sang, thành ra tụi tôi mới sang Hilton từ năm 1995 đến bây giờ. Tức là tôi chỉ đi có 3 nơi thôi kể từ khi tôi sang Mỹ, với cái nữa là ở Hilton này tôi có cô em tôi cũng ở đây đó, thành ra đó là lý do tôi sang Hilton.

!: Ông cảm thấy Hilton như thế nào?

@: Hilton thì về khí hậu thì khắc nghiệt, nóng lạnh bất thường, có lúc nóng quá có lúc lại lạnh quá nhưng mà người ở Hilton thì thường đa số là đi làm, không có những người ăn chơi như những nơi có thời tiết khắc nghiệt quá, tôi rất thích ở Hilton mà những ăn uống nhà cửa nó rẻ đó, chứ còn trước ở Cali thì nó se xua quá, nó se xua..

!: Vâng, ông có thể nói về những người con của ông khi mà đến Mỹ thì các anh các chị học hành như thế nào, đi làm như thế nào, có gặp những cái trở ngại gì không?

@: Tôi có 3 đứa con gái thì chúng nó đều lấy chồng hết rồi, còn đứa con trai thì khi tôi sang đây thì là cháu cũng chuẩn bị ra trường, thì nó học về kỹ sư vi tính, nó đi làm ở các hãng xưởng cho đến ngày hôm nay. Thành ra đối với công ăn việc làm của các con tôi thì cũng không có gì khó khăn lắm, tuy nhiên có 1 điều là tôi muốn thừa với cô là như thế này, khi tôi sang đây tôi không có hoạt động chính trị nữa, tôi không có hoạt động trong các đoàn thể ái hữu quân đội nhưng cái chiều hướng của tôi là tôi muốn phục vụ tôn giáo, phục vụ xã hội, tôi có cái hội cao niên mà tôi vừa trình bày với cô đó. 1 vấn đề nữa là tôi muốn tập trung vào nuôi dạy con cái, 1 mặt là tôi giữ cái truyền thống văn hóa của người Việt Nam, ví dụ như ngày tết nhất này, tôi trịnh trọng lắm, cũng ngày giao thừa các thứ rồi con cái về chúc tết bố mẹ, rồi các cái cư xử của các cháu tôi cố gắng tôi dạy, 1 mặt tôi cố gắng giữ cái truyền thống, 1 mặt tôi cố gắng tôi dạy dỗ các cháu, cho nên con tôi bây giờ không phải là người có chức vị cao nhưng mà tôi thấy mừng vì nó là công dân lương thiện và thứ 2 là nó hiếu thảo với cha mẹ nó. Các truyền thống thì gia đình tôi rất giữ, mỗi 1 lần giỗ chạp là gia đình tôi về hết mà trong nhà tôi cũng vậy, 1 bàn thờ Công giáo riêng mà 1 bàn thờ các vị tổ tiên riêng, mỗi lần giỗ chạp là phải về hết, thành ra tôi cố gắng giữ cái truyền thống của Việt Nam đó thì nó rất là hay, ở nhà thì các cháu nói với tôi bằng tiếng Việt Nam hết, không nói tiếng Mỹ gì hết, mà đối xử với họ hàng, những người quen thuộc thì chào hỏi rất là đúng, thì cái đó là tôi rất là mừng.

!: Từ lúc bé thì ông đã được học chương trình Pháp thì ông hỏi ở nhà Việt Nam ông có dùng tiếng Pháp xen lẫn tiếng Việt để nói chuyện không?

@: Cái đó không, không, chỉ thỉnh thoảng cần trao đổi với vợ tôi mà có những danh từ chuyên môn bằng tiếng Pháp, còn hoàn toàn bằng tiếng Việt, bởi vì lúc thời gian mà tôi có các cháu, con cái lớn lên thì chính phủ Việt Nam đã bỏ cái chương trình Pháp ngữ rồi, chuyển sang chương trình Việt ngữ thành ra tôi không có thời gian tôi dùng. Bây giờ chỉ thỉnh thoảng, tôi có đưa con gái lấy chồng bên Pháp, Paris đó thì thỉnh thoảng có dịp sang chơi thì tôi dùng tiếng Pháp lại, nhưng mà quên nhiều lắm rồi.

!: Dạ, vậy thì trong cái dịp đi theo chương trình HO đi qua bên Mỹ thì có cái chị con gái của ông mà lấy chồng bên Pháp không? Hay là chị ấy đi theo chồng?

@: Không, đi theo chồng.

!: Chị ấy đi trước ông hay là đi sau?

@: Đi trước.

!: Vâng, vậy thì chuyến đi gồm có ông, có bà,...

@: À cái chuyến đi sang đây thì chỉ có tôi là 1, vợ tôi là 2, mẹ tôi là 3 và 1 đứa con gái chưa có chồng, còn mấy đứa kia nó sang trước rồi.

!: Anh con trai út cũng sang trước, đi vượt biên?

@: Con trai út sang trước rồi, vượt biên

!: Các chuyến đi của các anh chị đó có cái gì không?

@: Không, không có gì cả, rất là tốt.

!: Thưa ông, trong suốt cái cuộc phỏng vấn từ sáng đến giờ có cái điều gì mà Diễm Hương chưa có hỏi nhưng mà ông rất là muốn nói, rất là muốn chia sẻ không?

@: Tôi chỉ muốn nói là nhắc lại trong cái thời kì mà tôi bị đi tù thì bây giờ nó vẫn là ác mộng, cho tới ngày hôm nay thỉnh thoảng tôi ngủ dậy tôi vẫn mơ thấy cái giấc mơ về trại cải tạo, bởi vì trong 10 năm trời ở Việt Nam nó quen rồi, tôi là người Bắc mà, ở Việt Nam nó quen rồi, thì ra đây khí hậu nó rất là khắc nghiệt, đa số các cái trại tù thì đều nằm trong rừng núi mà dọc theo biên giới Lào và Trung Quốc thì mùa hè nó nóng, gió Lào nó sang nóng không chịu được mà vẫn phải phơi thân ra ngoài ruộng để làm khuôn vác. Và thứ 2 nữa là tôi không có bị trường hợp bị đói vì tôi ăn ít lắm chứ còn tôi nhìn thấy mấy anh em bị đói tội nghiệp lắm, có mấy ông trước là trung tá, cứ ra các hồ của nhà bếp đó,

cái sắn nó cho mình ăn, cái đầu nó vớt đi, nó vớt xuống cái hồ đó, thì lúc nào ông ấy cũng ra cái hồ đó, ông ấy nhặt về ông ấy cạo cạo đi, ông cạo sạch đi rồi ông ấy ăn, thấy rất là khỏe, đẩy con người theo bản năng, sống theo bản năng. Cay cực lắm, rất là cay cực. Tôi giờ hiện tại tâm trạng của tôi, tôi sống rất thỏa mãn, các con tôi đều trưởng thành hết rồi cái trách nhiệm của mình bớt đi, thứ 2 là rất tự do, muốn làm gì thì làm, đừng có làm gì vi phạm luật pháp thôi, muốn đi đâu thì đi, thành ra tôi, thể trạng tôi rất là yếu, năm nay tôi 85 rồi, rất là yếu. Tôi từ khi sang đây tôi không có về Việt Nam lần nào nữa, tại vì Việt Nam nó để lại cho mình cái kỷ niệm đau thương quá thành ra tôi không về nữa, họ hàng nhà tôi cũng ít lắm, bên nhà vợ tôi thì tôi còn bà chị vợ ở Hà Nội, bà ấy là người Hà Nội, bà ấy thì hơn 90 tuổi rồi.

!: Thì bà ấy vẫn sống khỏe chứ ạ?

@: Vẫn khỏe, 90 tuổi mà vẫn khỏe. Bà ấy là họa sĩ.

!: Thưa cho biết quý danh ạ?

@: Nguyễn Thị Kim ạ. Nữ họa sĩ đầu tiên mà khi ông Hồ Chí Minh ông ấy về, bà ấy tạc tượng cho ông ta.

!: Thưa bây giờ bà còn lưu giữ được những cái bức tranh hay là những bản vẽ từ hồi trước?

@: Có, có chứ, 2 vợ chồng đều là họa sĩ, mà không theo Cộng sản.

!: Thế người chồng thế nào ạ?

@: Chồng thì chết rồi. Chồng cũng là họa sĩ.

!: Thì ông có mang được theo 1 bức tranh nào không, của bà ấy?

@: Bức tranh thì để tôi về tôi xem xem, hình như tôi có giữ 1 cái cuốn album nói đến các sáng tác của ông cũng như của bà, nếu tôi thấy thì sáng mai tôi sẽ gửi lên cho.

!: Dạ, thưa ông có còn gì để mình nói chuyện nữa không? Tất cả những cái gì liên quan đến cuộc đời của ông và trong cái phần hỏi đó thì Diễm Hương chưa có cơ hội hỏi đến, thì ông cho biết.. Từ cái hồi còn bé mà đi học ở Nam Định rồi lên Hà Nội, rồi sau đó lại trở về Hà Nam, thì tất cả những cái kỷ niệm đó? Ông có thể chia sẻ cái khoảng thời gian ông đang đi làm thì bị bắt vào tù 2 tháng?

@: Ôi thì lúc đó tôi thấy thất vọng lắm, bởi vì gia đình tôi vào trong Hà Nội rồi, có mình tôi ở đó thôi, thành ra bị bắt tôi sợ lắm, nhưng mà rồi...

!: Đó là Pháp bắt phải không ạ?

@: Không, người Tàu bắt đó, Việt Minh bắt, nó kết tội tôi là cái gì mà kết hợp đưa người vào thành đó, bắt tôi, cạo trọc đầu rồi đưa lên tòa án quân sự, rồi may quá cái ông biện lý ông ấy cho tôi miễn tố. Rồi tôi cứ lang thang ở ngoài đó rồi sau này cũng tìm cách về Hà Nội.

!: Dạ, thời gian đó ông ở đâu ạ? Ông làm ở đâu ạ?

@: Lúc đó tôi làm ở kho bạc Hà Nam.

!: Ông làm ở kho bạc Hà Nam, lúc đó ông đã bị Việt Minh bắt và bị biệt giam 2 tháng và đi ra tòa. Ông có thể chia sẻ 1 chút xíu về nhà thơ Trần Dần là bạn của ông?

@: Anh Trần Dần anh ấy là người Nam Định, bố của ông ấy, bố của Trần Dần gọi là ông Văn Chương, ông Văn Chương trước cũng là công chức của ngân khố ở Nam Định, thì ông ấy có 2 vợ, thì anh Trần Dần là con bà vợ thứ 2, thì ông ấy rất là giàu, ở phố Nam Kinh thì rất là giàu, cái cơ sở ở đó thì lúc lên tiểu học tôi học với Trần Dần, lên trung học tôi cũng học với Trần Dần, thì đi học hết trung học thì tôi xin nói với cô là Trần Dần nó học rất xuất sắc, nó học giỏi lắm, rất là giỏi, rất xuất sắc, thì khi lên đến Hà Nội thì Trần Dần nó học chỗ khác, tôi học 1 chỗ khác thì sau này toàn quốc kháng chiến 19/12/1946 thì tôi không nghe tin tức, sau này thấy cái Ngụ nhân văn phẩm đó, rồi thấy Trần Dần thì mới biết.

!: Tính nết của Trần Dần như thế nào? Chơi với bạn như thế nào?

@: Tính của ông ấy cũng hiền lành lắm.

!: Ông có kỉ niệm gì riêng với nghệ sĩ Trần Dần?

@: Trước kia ấy, có 1 hồi tôi luyện thi thì Trần Dần có 1 giáo sư dạy riêng ở nhà thì lúc bấy giờ anh ấy có rủ tôi đến học chung với anh ấy, thì tôi học ở nhà Trần Dần mấy tháng thì tôi thôi, nhưng mà sau tôi không ngờ là Trần Dần lại đổi về làm thơ, mà thơ của ông ấy là thơ trừu tượng lắm, chứ còn ông ấy ngày trước ông ấy giỏi lắm, môn gì cũng giỏi, xuất sắc đó.

!: Còn 1 người bạn khác?

@: Phan Đình Giỏi thì giờ chắc vẫn còn sống, trước anh ấy làm thanh tra con thuế, sau này thì anh ấy làm luật sư, anh ấy ở lại Sài Gòn đó, thế thì cách đây 2 năm thì tôi có nhận được tin là anh ấy vẫn còn mạnh khỏe, bây giờ thì không biết làm sao. Phan Đình Giỏi thì anh ấy cũng học giỏi lắm cô ạ, 2 cái người đó thì học rất là giỏi.

!: Ông có cái kỷ niệm nào với thân phụ của ông không?

@: Có, ông bố tôi thì khi tôi đã trưởng thành đi làm rồi nhưng mà đôi xử với tôi rất là đặc biệt, tôi nói tí dụ như khi mà tôi chưa 18 tuổi thì các cái thư từ, giấy tờ của tôi ở nơi khác gửi về, bố tôi đều kiểm duyệt hết, bóc ra xem, nhưng đến khi mà tôi trên 18 tuổi đó, thì có những thư của bạn bè tôi gửi đến thì bố tôi cũng bóc ra xem, thì đây cô thấy là chúng tỏ bố tôi rất là trọng con cái. Và cái thứ 2 nữa là khi tôi đi làm ở cách xa nhà quê thì khi hôm trời bắt đầu trở lạnh, thì buổi trưa hôm đó bố tôi đi bộ từ nhà quê lên cầm cho tôi cái mền, nói: cậu thấy trời trở gió thì cầm cho cái mền lên không lạnh. Thì đây là những cái cử chỉ rất nhỏ nhặt nhưng mà chúng tỏ bố mình thương mình đến mức nào, thì những cái nhỏ nhặt thôi.

!: Ông có nói là gia đình bên nội của ông cũng ít người thì bên mẹ của ông có đông không?

@: Đông nhưng mà bây giờ chết nhiều lắm rồi.

!: Hồi nhỏ của ông có kỷ niệm gì không?

@: Hồi nhỏ thì ông ngoại tôi, ông ngoại tức người đẻ ra mẹ tôi đó thì trước ông cụ làm chi châu ở cấp huyện miền Thượng Du đó, thì có những lần tôi đến chơi, đến chơi thì rất là thích, nhớ 1 người làm quan ở cái chỗ đó thì rất là thích, chứ còn gia đình bên mẹ tôi nhiều lắm, có thể kể tới 10 anh em, mà bây giờ chết còn có bà Nguyệt, bà Yến này...còn 4 bà